

הקואליציה לחופש מידע

דף מידע - אפריל 1994

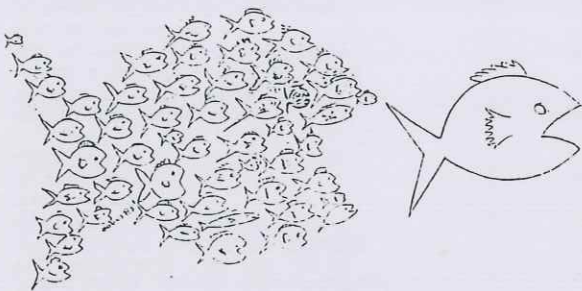
לפניך מאגר מידע מסווג

נתוני מכס, שהיו גלויים במשך שנים, הפכו לחסויים. ומה עושה מי שזקוק למידע? שאלה טובה. אין יותר נתונים מהמכס. הוראה שהוציא באחרונה היועץ המשפטי לממשלה, מיכאל בן-יאר, מביכה מוסדות כלכליים רבים. הוא ביטל היתר שנתן לפני ארבע שנים ראש-הממשלה ושר האוצר דאן, יצחק שמיר.

שמיר הורה לאגף המכס והמע"מ להעביר נתונים לכל דורש. מדובר בעיקר במידע על יבוא ויצוא, שמשמש את הלישכה המרכזית לסטטיסטיקה, את האוצר ואת בנק ישראל לניתוח המשק ולקביעת מדיניות כלכלית. על אותם נתונים התבססה, למשל, ההחלטה להפיץ חית את מס הקנייה על מחסבים. כמכס לא יודעים איך להתמודד עם לחצי הגורמים שהתרגלו לקבל את הנתונים. בלישכת היועץ מגלגלים את הכדור אל שר האוצר. חלק מהנתונים, אומרים שם, הם רגישים ואין סיבה שייצאו החוצה אוטומטית. שוהט, אומרים שם, יכול להוציא היתרים ספציפיים במקום ההיתר הגורף.

ערן קליין

דיעות אחרונות, 11.3.1994

"המשותף לכל השירותים הוא היעדר מחויבות ברורה ומוגדרת של השירות הציבורי להספקת מידע ופרסומו, מלבד דרישות מינימליות של פרסום מודעות בעיתונות וברשומות."
דו"ח ועדת קוברסקי (כרך ב' עמ' 44)

לארגוני ושוחררי/ות הקואליציה שלום,

זמן רב עבר מאז המכתב האחרון שנשלח מהקואליציה אליכם. כדי לשפר את עבודתינו המשותפת ואת דרכי התקשורת בין הארגונים השונים נתחיל לשלוח דפי מידע באופן קבוע פעם בחודשיים.

בדפי מידע אלו נעדכן אתכם/ן לגבי בעיות, אפשרויות ופעולות הקשורות לחופש מידע. כל ארגון המעוניין בידע או בקשר עם ארגונים אחרים מוזמן לפנות והמידע יפורסם בין הארגונים האחרים.

בחודשים האחרונים צוות היגוי "קואליצית חופש המידע" היה קשור לפעילויות הבאות:

* ועדת השרים לענייני חקיקה התכנסה על-מנת לדון בהצעת חוק חופש המידע. הועדה החליטה למנות ועדה ציבורית שתגבש, תוך שלושה חודשים מיום מינויה, את עמדת הממשלה ביחס לחוק.

* ישי מנוחין מ"שתי"ל" החל ממחצית חודש מרץ לרכז את פעולות הקואליציה. הוא ישמח לקשר עם כל אירגון ואדם המעוניינים לפעול בנושאי חופש מידע;

* "שתי"ל" הזמינה דו"ח "הערכת עלות חוק חופש מידע" שיהיה מוכן בסוף חודש אפריל 1994 (פרטים נוספים ניתן לקבל מישי מנוחין ב"שתי"ל");

* ביום הופעת הדו"ח, כנראה בתחילת חודש מאי, תקיים הקואליציה מסיבת עיתונאים שבה ידונו נתוני הדו"ח ומצב החקיקה של חוק חופש המידע;

* הופקה חוברת הסברה - "חופש מידע - תקציר הערכת עלות ישום הצעת החוק" שתופץ, בין השאר, בין כל ארגוני הקואליציה;

* בשלבי עריכה סופיים נמצאת חוברת ההסברה, שהוכנה ב"שתי"ל", "חופש המידע בישראל" המיועדת לקהל הרחב (החוברת תשלח לכל הארגונים מיד עם הופעתה. ארגונים שיהיו מעוניינים לרכוש חוברות להפצה יפנו לישי מנוחין ב"שתי"ל");

* צוות ההיגוי יחד עם היחידה החינוכית של "האגודה לזכויות האזרח" הכין מערך פתוח של סדנאות שיופנו למנהלי בתי-ספר, למורים ולשאר המוסדות והארגונים שיהיו מעוניינים בהשתלמויות. היחידה לחינוך לדמוקרטיה ולדו-קיום במשרד החינוך תפיץ את דבר האפשרות להשתלם בתחום זה בחוברות ההסברה של היחידה (פרטים נוספים ניתן לקבל מיפעת ראובני ב"אגודה לזכויות האזרח");

דפי המידע מיועדים לשמש להעברת ידע בין ארגונים. דף המידע הבא יופיע בתחילת חודש יוני. אם ברצונכם/ן שמידע מסויים יופיע אנא כתבו ושלחו ל-
שתי"ל, ת.ד. 53395, ירושלים 91533

עתירה לבג"צ בנושא פרסום פקודות המשטרה

בעקבות עתירת האגודה לזכויות האזרח בישראל והמועצה הלאומית לשלום הילד לבג"צ בתחילת חודש מרץ 1994, הוציא כבוד השופט אליהו מצא צו על תנאי ל-45 יום, המחייב את משטרת ישראל לנמק מדוע אינה מפרסמת ברשומות את פקודות המשטרה שיש להן נגיעה לציבור; מדוע אינה מוסרת למעוניינים בכך את הנחיות המשטרה לעניין הפעלת החוק לתיקון פקודת סדר הדין הפלילי; את הפקודות והנהלים המחייבים בבתי המעצר של המשטרה; ואת הנהלים העוסקים במעצר קטינים וחקירתם. העתירה הוגשה באמצעות עו"ד דנה בריסקמן מהאגודה לזכויות האזרח בישראל.

עניינה של העתירה הוא זכותו של הציבור לקבל מידע, ומילוי אחר הוראות החוק הקובע מפורשות שיש לפרסם את פקודות המשטרה הנוגעות לציבור ברשומות. למרות שהחוק הוא מ-1988, הרי שעד היום פורסמו רק שתי פקודות משטרה - פקודה בעניין מדי משטרת ישראל, ופקודה בעניין ביצוע צילומי וידאו באסיפות על-ידי המשטרה.

האגודה לזכויות האזרח מנהלת מזה תקופה ארוכה התכתבות עם המשטרה ועם משרד המשפטים, בעניין פרסום פקודות המשטרה בכלל וקבלת העתקי פקודות מסוימות בפרט.

לפני שנתיים, בעקבות פניית האגודה למשרד המשפטים, הודיע המשרד כי לאחר בדיקה הוחלט כי מן הראוי לפרסם את הנחיות המשטרה הנוגעות לזכויותיו או חובותיו של האזרח. מאז פורסמו רק שתי הפקודות הנזכרות לעיל, למרות פניות חוזרות ונשנות של האגודה.

בנוסף פנתה האגודה למשטרה בבקשה לקבל העתקי פקודות ספציפיות להן נזקקה במהלך פעילותה. לבקשתה לקבל את הנחיות המשטרה בעניין חוק לתיקון פקודת סדר הדין הפלילי, נענתה, כי אין המשטרה נוהגת לשלוח לגופים שמחוץ למשטרה עותקים מהנחיות פנימיות.

בקשתה של הגב' מיכל אהרונ'י, רכזת צוות "אור אדום" המטפל בתלונות על אלימות והתעמרות של שוטרים, לקבל את העתקי פקודות המשטרה בעניין זכויות עצירים, לא נענתה עד היום, למרות הודעת המשטרה כי הדבר יבוצע. בקשתם של המועצה הלאומית לשלום הילד וח"כ דדי צוקר לקבל את הנהלים העוסקים במעצר וחקירה של קטינים, נענתה בשלילה, בטענה שמדובר בהנחיות פנימיות.

בעתירה טוענת עו"ד בריסקמן כי תיקון בפקודת המשטרה מ-1988 קובע במפורש שפקודות משטרת ישראל, שיש להן נגיעה או חשיבות לציבור, יהיו טעונות פרסום נוסף ברשומות. סעיף זה מטיל חובה על היועץ המשפטי לממשלה ועל המפקח לבחון את פקודות המשטרה, על מנת לבדוק אם יש להן נגיעה לציבור ולפרסם ברשומות את אלו שעומדות בקריטריון הזה.

מאז חוקק התיקון, במשך 5 השנים שחלפו, פורסמו רק שתי פקודות, ואילו רבות אחרות, שיש להן נגיעה לציבור, טרם פורסמו. דבר זה אינו עולה בקנה אחד עם חובת הרשות לביצוע הוראות החוק במהירות הראויה.

כמו כן, טוענת עו"ד בריסקמן, למשטרה תפקיד ציבורי ועל כן מוטלת עליה החובה להעמיד לרשות הציבור את כל המידע שלו הוא נזקק על הקריטריונים שלפיהם היא נוהגת. כל זאת על מנת שיוכל הציבור לעמוד על זכותו לבקר את פעילות המשטרה ואף לתקוף את חוקיותה, אם הוא סבור שהיא אינה עומדת בדרישות הדין. "מעטה הסודיות" מונע את האפשרות לביקורת ציבורית. מכאן, שעל המשטרה מוטלת חובה, חוקית וציבורית, לגלות לציבור את הנחיותיה הפנימיות, נוהליה ופקודותיה.

הקואליציה לחופש מידע הוקמה באוגוסט 1992 כדי לשנות את הגישה הקיימת בקרב הממוסד והציבור בישראל בכל הנוגע לזכות הציבור לקבל מידע שבידי רשויות השלטון. הקואליציה הינה יוזמה של האגודה לזכויות האזרח בישראל, המרכז לפלורליזם יהודי והקרן החדשה לישראל. היא מאגדת כמה עשרות עמותות וכן איגודים מקצועיים ופתוחה להצטרפות של כל יחיד או ארגון התומך בקידום חופש המידע בישראל. תאום פעולות הקואליציה נעשה ע"י שתי"ל פרויקט של הקרן החדשה לישראל.

מטרות הקואליציה הן:

א. להביא לחקיקת חוק חופש מידע בישראל, שיקבע באופן ברור את זכות הציבור ונהלים למסירת מידע. בהתחשב במורכבות החוק ומגוון הארגונים המעורבים. איננו מצפים שכל השותפים בקואליציה יסכימו על כל הניסוחים בהצעת החוק הנוכחית. המאחד את חברי הקואליציה היא הסכמה עקרונית שעדיף חוק חופש מידע על המצב הקיים. ב. להגביר את המודעות בקרב הציבור והממוסד בישראל לנושא חופש המידע.

הצטרפות לקואליציה לחופש מידע מהווה ביטוי פומבי של תמיכתך במטרות הנ"ל ואיננה מחייבת מעורבות בפעילות הקואליציה. ללא תמיכה רחבה של ארגונים ואישים ממגזרים שונים לא נוכל לשנות את הגישה השליטתית למסירת מידע בממוסד הישראלי ולהתגבר על ההתנגדות הבירוקרטית להצעת חוק חופש מידע.

ארגונים ואנשי הקשר החברים בקואליציה:

אב"י - אגודה בינלאומית לזכויות הילד
ד"ר פיליפ וירמן - טל. 02-663003
אגודת הארבעים
מר מוחמד אבו אל-היג'א - טל. 04-348876
אגודת הגליל למחקר ושירותי בריאות
ד"ר חאתם כנאענה - טל. 04-885089
אדם, טבע ודין - אגודה ישראלית להגנת הסביבה
עו"ד רות יפה - טל. 03-449941
איגוד מרכזי סיוע לנפגעות תקיפה מינית
הגב' נילי נמרוד - טל. 03-5251850
אמיתי - אזרחים למען מנהל תקין וטוהר מידות
מר חיים סלומון - טל. 03-298456
אק"ם - אגודה לקידום מפגשים
מר יאיר גלבע - טל. 03-492222
אשה לאשה
הגב' חנה ספרן - טל. 04-664949
האגודה לזכויות האזרח
עו"ד דנה בריסקמן - טל. 02-243984-5
האגודה הערבית לזכויות האדם
מר מוחמד זידאן - טל. 06-561923
האגודה לסיוע והגנה על זכויות הבדואים בישראל
מר נורי אל עוקבי - טל. 07-231687
הועד הציבורי נגד עינויים בישראל
הגב' חנה פרידמן - טל. 02-630073
המועצה הלאומית לשלום הילד
מר אשר בן-אריה - טל. 02-256102
המרכז לפלורליזם יהודי
הרב אורי רגב - טל. 02-203484
העמותה לקידמה חברתית - חיפה
מר חוסיין אגבריה - טל. 04-514648
הקרן החדשה לישראל
הגב' שרי אדלסטיין - טל. 02-723096
התאחדות עולי אמריקה וקנדה בישראל
מר עירא כהן - טל. 02-661181
התנועה למען איכות השלטון
עו"ד יונתן יובל - טל. 02-242928, 02-234823
התנועה לשינוי שיטת הממשל בישראל
מר אבי קדיש - טל. 03-5615937
חוקה לישראל
מר מולי פג - טל. 03-6956354
נעמ"ת - תנועת נשים עובדות ומתנדבות
עו"ד עפרה פרידמן - טל. 03-5231286
סיכוי - העמותה לקידום שיוויון הזדמנויות
מר אלוף הר-אבן - טל. 02-665663
עונן - העמותה לעקירת השחיתות
הגב' מיה קוך - טל. 03-393378
קו לעובד - הגנה על זכויות עובדים
הגב' חנה זוהר - טל. 03-5102266
שדולת הנשים בישראל
עו"ד מרים איסרוב - טל. 02-439966
שח"ר - תנועה לשיוויון וזכויות האדם
מר מרסלו וקסלר - טל. 03-5101366
שתי"ל
מר ישי מנוחין - טל. 02-723597

הקואליציה לחופש המידע

דף מידע - יוני 1994

מסיבת עיתונאים בנושא חוק חופש המידע

הקואליציה לחופש המידע הוקמה במטרה לשנות את הגישה הקיימת בקרב הממסד והציבור בכל הנוגע לזכות הציבור לקבל מידע שבידי רשויות השלטון. למרות שכבר בתחילת חודש אוגוסט 1993 הונחה על שולחן הכנסת הצעת חוק חופש המידע על-ידי קבוצת חברי כנסת ושבדצמבר הממשלה ביקשה למנות ועדה ציבורית שתגבש, בתוך שלושה חודשים, את עמדת הממשלה ביחס לחוק חופש המידע, דבר לא השתנה.

העיכוב בהקמת הוועדה והשמעות לגבי הערכת עלות יישום החוק כגורם המשמעותי ביחס להתנגדות הממשלה לחוק, מעוררים את החשש שחוק זה עלול לסיים את חייו כהצעות חוק חופש מידע שקדמו לו. לכן כינסנו, ב-1 ביוני, מסיבת עיתונאים בבית אגרון בירושלים, בנושא "חוק חופש המידע בישראל" - יישום והיבטים כלכליים. השתתפו במסיבת העיתונאים ח"כ יעל דיין, הרב ע"ד אורי רגב, מהמרכז לפלורליזם יהודי, עו"ד דנה בריסקמן מהאגודה לזכויות האזרח בישראל, מר משה הרצברג - כלכלן ממודוס טכנולוגיות ניהול בע"מ ומר ישי מנוחין משתי"ל - פרויקט של הקרן החדשה לישראל.

פתחה את הדיון ח"כ דיין, שהגישה הצעת חוק פרטית נוספת בנושא "חופש המידע". ח"כ דיין ציינה כי בידי הרשויות והגופים הציבוריים מצוי מידע רב, שנוגע לאזרח ולזכויותיו ואשר לו עצמו אין שום מושג לגביו. לדוגמא, היא ציינה כי חברי קופות החולים אינם מודעים כלל לשירותים שחובה על הקופה לספק להם, ואילו הקופות עצמן אינן מנדבות את המידע.

הרב עו"ד אורי רגב, המשיך וטען כי למרות שהמידע המצוי בידי רשויות השלטון בישראל הוא מידע ציבורי, הן נוהגות על-פי "מנטליות של אפסנאות" - מה שאצלן שייך להן. התשובה הראשונה של הרשויות לבקשות מידע היא בדרך כלל שלילית, והן לא תספקנה מידע אלא אם כן יוכח להן שחובה עליהן לתת.

עו"ד דנה בריסקמן ציינה כי למעשה קיים "חופש מידע" בישראל, אלא שהוא מתבסס על פסיקה של בית המשפט העליון ואינו מעוגן בחקיקה. יוצא מכך שזו זכות להלכה אבל לא מעשה ושתפקידו של החוק המוצע לעגן את הזכות הזאת בכללים מחייבים.

מר משה הרצברג, כלכלן, שהכין עבור הקואליציה את דו"ח עלות יישום חוק חופש המידע, דן בתהליך המחשוב של מאגרי המידע הממשלתיים - תהליך שיאפשר, אם יהיו מעוניינים בכך, מתן מידע באופן חופשי יותר לציבור. כמו כן הוא דן בהערכת עלות יישום חוק חופש המידע - 20 עד 40 מיליון ש"ח (ראי/ה פרוט בחוברת חופש מידע בישראל).

ישי מנוחין, רכז פעילות הקואליציה, סיכם ואמר שלמרות שמערכות השלטון אינן בעלות המידע אלא הציבור שבכספו המידע נאסף, אחת התופעות הבולטות בנושא חופש מידע בארץ, הוא שהממשלה מוציאה למעלה ממיליארד ש"ח בשנה בנושאי מידע - שהיא מעוניינת לפרסם - אך נמנעת מלהשקיע 20 עד 40 מיליון ש"ח במערכת מידע שתיתן לאזרחים את המידע שהם רוצים ולא את המידע שמקדם את מטרותיה.

חדשות הקואליציה - מאז דף המידע האחרון

* בתחילת חודש יוני הוקמה הוועדה הציבורית שתגבש את עמדת הממשלה בנושא חוק חופש המידע. בראש הוועדה עומדת כבוד השופטת ויקטוריה אוסטרובסקי-כהן ובין חבריה עו"ד מלכיאל בלאס מפרקליטות המדינה, עו"ד דנה בריסקמן מ"האגודה לזכויות האזרח", פרופ' יצחק גלנור - נציב שרות המדינה, עו"ד דלית דרור ממחלקת יעוץ וחקיקה שבמשרד המשפטים, עו"ד שמואל הולנדר - היועץ המשפטי של משרד ראש הממשלה, מר לוי יצחק הירושלמי - עיתונאי ואחרים. הוועדה אמורה להגיש את המלצותיה תוך שלושה חודשים.

* בראשית חודש מאי התקיים בכפר המכביה כנס "מידע 94" בו השתתפו גופים רבים שעיסוקם בהיבטים הכלכליים, הטכנולוגיים והפוליטיים של תחום המידע. לקראת הכינוס הפיקו אנשי שתי"ל ברושור המציג את "הקואליציה לחופש המידע" והוא חולק למשתתפים. באחד מימי הכנס התקיים מושב שהוקדש לנושא של מידע ומשפט. במושב זה עו"ד יהורם הכהן סקר את ההיבטים המשפטיים של חוק חופש המידע בישראל ובעולם. אחריו סקר מר יוסף שורץ משתי"ל את פעילות הקואליציה. בכנס הרצתה גם עו"ד דלית דרור, ממשרד המשפטים, אשר עמדה על כך שהצעת החוק מעוררת כיום התנגדות רחבה למדי בוועדת השרים ובממשלה וזאת לא מסיבות אידאולוגיות אלא על רקע תקציבי.

* דו"ח "הערכת עלות חוק חופש מידע", שהוזמן על-ידי שתי"ל, הוגש על-ידי הכלכלן, מר משה הרצברג, לצוות היגוי של הקואליציה. העתקים מהדו"ח, שפרטיו פורסמו במסיבת עיתונאים, ניתן לקבל משתי"ל.

* החוברת "חופש המידע בישראל" יצאה לאור והופצה בין כל חברי הכנסת. ארגוני הקואליציה ואנשי ציבור שונים, כל ארגון המעוניין בהפצת החוברת יפנה ויתאם זאת עם מר ישי מנוחין משתי"ל.

הינכם/ן מוזמנים/ות לערב עיון בנושא -

מי מפחד מחופש (מידע)?

בהשתתפות

עו"ד משה נגבי - חובת הציבור לדעת
פרופ' דני דולב - על התפוצצות הידע בעולם
עו"ד דנה בריסקמן - על המעמד החוקי של חופש המידע בישראל
מנחה: ישי מנוחין

הכנס יתקיים ביום ד', ה-29.6.94 בשעה 19:00

מכון ון-ליר בירושלים, כיכר אלברט איינשטיין

* דפי מידע מיועדים לשמש להעברת ידע בין ארגונים. דף המידע הבא יופיע בתחילת חודש אוגוסט. אם ברצונכם/ן שמידע מסויים יופיע אנא כתבו ל-

ישי מנוחין, שתי"ל, ת.ד. 53395, ירושלים 91533

ארגונים ואנשי הקשר הפעילים בקואליציה:

אבי - אגודה בינלאומית לזכויות הילד
ד"ר פיליפ וירמן - טל. 02-663003
אגודת הארבעים
מר מוחמד אבו אל-היג'א - טל. 04-348876
אגודת הגליל למחקר ושירותי בריאות
ד"ר חאתם כנאענה - טל. 04-885089
אדם, טבע ודין - אגודה ישראלית להגנת הסביבה
עו"ד רות יפה - טל. 03-449941
איגוד מרכזי סיוע לנפגעות תקיפה מינית
הגב' נילי נמרוד - טל. 03-5251850
אמיתי - אזרחים למען מנהל תקין וטוהר מידות
מר חיים סלומון - טל. 03-298456
אקרים - אגודה לקימום מפגרים
מר יאיר גלבע - טל. 03-492222
אשה לאשה
הגב' חנה ספרן - טל. 04-664949
בצלם - מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים
מר יזהר באר - טל. 602-617274/1
האגודה לזכויות האזרח
עו"ד דנה בריסקמן - טל. 02-243984-5
האגודה הערבית לזכויות האדם
מר מוחמד זידאן - טל. 06-561923
האגודה לסיוע והגנה על זכויות הבדואים בישראל
מר נורי אל עוקבי - טל. 07-231687
הועד הציבורי נגד עינויים בישראל
הגב' חנה פרידמן - טל. 02-630073
המועצה הלאומית לשלום הילד
מר אשר בן-אריה - טל. 02-256102
המרכז לפלורליזם יהודי
הרב אורי רגב - טל. 02-203484
העמותה לקידמה חברתית - חיפה
מר חוסיין אגבריה - טל. 04-514648
הקרן החדשה לישראל
הגב' שרי אדלסטין - טל. 02-723096
התאחדות עולי אמריקה וקנדה בישראל
מר שלדון קלימיסט - טל. 02-661181
התנועה למען איכות השלטון
עו"ד יונתן יובל - טל. 02-242928, 02-234823
התנועה לשינוי שיטת הממשל בישראל
מר אבי קדיש - טל. 03-5615937
חוקה לישראל
מר מולי פלג - טל. 03-6956354
נעמ"ת - תנועת נשים עובדות ומתנדבות
עו"ד עפרה פרידמן - טל. 03-5231286
סיכוי - העמותה לקידום שיוויון הזדמנויות
מר אלוף הר-אבן - טל. 02-6656663
עוגן - העמותה לעקירת השחיתות
הגב' מיה קוד - טל. 03-393378
עמותת רופאים ישראלים פלסטינים לזכויות אדם
מר ניב גורדון - טל. 03-5245343
קו לעובד - הגנה על זכויות עובדים
הגב' חנה זוהר - טל. 03-5102266
שדולת הנשים בישראל
עו"ד מרים איסרוב - טל. 02-439966
שח"ר - תנועה לשוויון וחרות האדם
מר מרסלו וקסלר - טל. 03-5101366
שתי"ל - פרויקט של הקרן החדשה לישראל
מר ישי מנוחין - טל. 02-723597

עתירה לבג"צ בנושא זכויות האדם לקבלת מידע

תושב באר-שבע בן 36, עתר באמצע חודש מאי 1994 לבג"צ בבקשה שיוציא צו על תנאי שירות העבודה והרווחה, מנהל שירות המבחן לנוער, וכבוד השופט נחמיאס מבית משפט לנוער בבאר-שבע, לאפשר לו לעיין בתיקו האישי המצוי ברשותם. העתירה הוגשה באמצעות עו"ד צבי ריש מהאגודה לזכויות האזרח בישראל.

העותר החל מעורבותו בפלילים כבר בהיותו בן 10, ובמסגרת ההליכים המשפטיים שהתנהלו נגדו, הכין שירות המבחן לנוער תסקירים אודותיו. העותר לא היה

מיוצג על ידי עו"ד בתקופה זו, ותוכן התסקירים לא הובא מעולם לידיעתו. בעקבות הרשעתו במספר תיקים, כאמור בהיותו קטין, הוא ריצה עונשי מאסר שונים במוסדות ובאגף הנוער בכלא "השרון". מאז שנת 1978 אין העותר מעורב יותר בפלילים. כיום לאחר שחלפו כ- 16-20 שנים מאז כתיבת התסקירים, הוא מבקש לעיין בהם, על מנת לשלבם בספר בו הינו מגולל את קורות חייו תוך שימת דגש מיוחד על עבריינות נוער וחי הפשע.

עו"ד ריש מציע בעתירה כי סירוב שירות המבחן לנוער לאפשר לעותר לעיין בתיקו האישי, מסתמכת על תקנה המתייחסת להגבלת או שלילת זכותו של קטין לעיין בתיקו, מן הטעם שיש להגן עליו. לטענת עו"ד ריש, מאחר שהעותר הוא בגיר, יש לפרש תקנה זו לאור מטרתו וכוונתו של חוק סדר הדין הפלילי, שקובע כי תיקו האישי של כל מסוקר יהיה גלוי ופתוח בפניו, אלא אם מתקיימים טעמים מיוחדים שלא לעשות כן. פרשנות זו מתיישבת עם זכותו של אדם לקבלת מידע, ובפרט כאשר מידע זה נוגע לו אישית.

שירות המבחן לא ציין כל נימוק לאיסור שהטיל על נגישות העותר למידע האצור בתיקו האישי. ובהעדר כל סיבה הנראית לעין המצדיקה איסור זה, יש לראות את החלטתו כבלתי סבירה באופן קיצוני. מעבר לפגיעה עקרונית זו, יש גם פגיעה מעשית, והיא אי-יכולתו של העותר לשלב חלק מהחומר האצור בתיקו האישי באוטוביוגרפיה שהינו כותב. גם החלטת בית המשפט לנוער בבאר שבע לקבל את עמדת שירות המבחן לנוער, מבלי לקיים כלל דיון בסוגיה, ולבחון האם הסירוב מוצדק מטעמים של הגנה על העותר או אנשים אחרים, לוקה בחוסר סבירות קיצוני. לפיכך התבקש בג"צ להוציא צו על תנאי.

מתוך מכתב מלשכת היועץ המשפטי של נציבות שירות המדינה

לכבוד

עו"ד דנה בריסקמן

האגודה לזכויות האזרח בישראל

הנדון: זכותו של עובד מדינה לעיין בתיקו האישי
מכתבך: מס' הב"ט/14/ש 103 סמ - 7.2.94

הריני להודיעך כי הנהלת הנציבות אישרה, זה עתה, באופן עקרוני, מתן רשות לעובד לעיין בתיקו האישי למעט מסמכים האסורים לעיון על פי כל דין.

בקרב יתוקן התקשי"ר ויוצאו הנחיות למשרדי הממשלה בנושא.

בכבוד רב,

יגאל חיות

היועץ המשפטי (בפועל)

האם תקציב הממשלה למערכת הבריאות בשטחים הכבושים הוא סוד מדינה? האם הוא צריך להיות כזה? בכל מקרה, שלטונות הצבא מתייחסים אליו ככזה. בכדי להשיג את פרסום התקציב של המינהל האזרחי בשטחים הכבושים נדרשה עתירה לבג"צ (העתירה הוגשה על ידי עו"ד אביגדור פלדמן בשם של מאה מתושבי העיירה בית סחור ונקבעה לדיון במרץ 1993). עובדה זו היא רק דוגמא אחת לקושי שבהגשת מידע עקבי וברור לגבי פרטים הקשורים במערכת הבריאות בשטחים. תקציב 1992 של המינהל האזרחי בשטחים הכבושים (ובכללם תקציב הבריאות) פורסם בדיוק לפני מועד הדיון בעתירה לבג"צ במרץ 1993. ההקצבה הכוללת לשירותי הבריאות בסך 82,396,000 ש"ח פורסמה בלי פירוט של סעיפי התקציב, כך שלא ניתן ללמוד על חלוקת התקציב בין התחומים הנוגעים למערכת הבריאות: בניה, רכש ותחזוקת ציוד רפואי, הכשרת צוות רפואי, משכורות, תחזוקת מבנים ושרותי סניטציה, אשפוז בישראל וכו'.

רל"א פנתה בארבעה מכתבי בקשת מידע אל המתאם הפעולות בשטחים, האחראי על המינהל האזרחי, במשך השליש האחרון של 1992 (בקשות למידע הופנו אל מתאם הפעולות בשטחים כבר ב-1990 ו-1991). במקרים רבים שהיו בטיפול רל"א, נדרש המידע כדי לבחור דרכי התערבות יעילות. למרות זאת, לא נענינו באופן בהיר עד לרגע זה.

בסיכום פגישה, בין נציגי הוועדה לזכויות הילד של האגודה לזכויות האזרח לבין נציגי מחלקת הבריאות במינהל האזרחי, שהתקיימה באפריל 1992, ציינו חברי האגודה לזכויות האזרח ש"כל ילד בין הגילים 0 עד 3 מקבל טיפול רפואי בחינם" [מדובר בילדים פלסטינים מהשטחים] (פרוטוקול הישיבה, חלק ב', פסקה 3). רל"א הבינה מכך שהמינהל קיבל עליו לספק כל טיפול רפואי הדרוש לילד, מובטח או לא, שגילו 0 עד 3. אולם, בנובמבר 1992 סירב המינהל האזרחי לממן הוצאות טיפול בישראל לטאופיק חסיב בן השנתיים מטול כרס, שנזקק לטיפול דחוף בשל תופעת לוואי הנובעת מתת תזונה (FIT). זאת בטענה שאחריות המינהל מוגבלת לטיפולים בתוך השטחים הכבושים בלבד. לאחר בזבוז זמן יקר על תכתובת ביורוקרטית הסכים המינהל לממן לפעוט טיפול אמבולטורי בישראל, בתנאי שדמי הביטוח עבור משפחתו של טאופיק ישולמו לשנה מראש. התשלום מומן מהקרן לטיפול רפואי בילדים של רל"א. כלומר, איפול המידע בנושאי בריאות מאפשר למינהל האזרחי לשנות את התחייבויותיו על פי מקרים ספציפיים.

נראה לנו שאיפול המידע הנוגע לביטוח הבריאות של המינהל האזרחי נובע ממדיניות ממשלתית שנועדה לשמור על אחוז נמוך של מבוטחים בתכנית בקרב תושבי השטחים. אי פירסומן של זכויות המבוטחים משמש כתמריץ שלילי המעודד אנשים שלא להצטרף לביטוח הבריאות. וכי מי ירצה להיצטרף לתכנית ביטוח ולשלם את דמי הביטוח החודשיים בלי לדעת בדיוק מהן זכויותיו כחבר?

מניעת מידע ומסירת מידע סותר הם אמצעי שליטה יעילים. הם מקשים על הפלסטינים להשפיע על סדרי העדיפויות של מערכת הבריאות האמורה לשרת אותם ועל חלוקת תקציב הבריאות בשטחים. ארגונים העוסקים בזכויות רפואיות ובזכויות האדם בשטחים נדרשים לבזבז זמן ומאמץ על בירור עובדות בסיסיות כגון: תחומי אחריות על פתרון בעיות, מהם הנהלים הדרושים, אילו מסמכים יש לספק, ומהן אפשרויות הפעולה הפתוחות לפניהם. במקרים רבים השקעת הזמן והמאמץ היא לשווא, משום שהשלטונות נמנעים ממתן תשובה חד משמעית או נותנים תשובות סותרות. התוצאות הן: הוצאות תפעול גבוהות לארגונים הלא ממשלתיים, הנדרשים לטפל בכל מקרה בדרך יחודית המקום לנקוט בתהליכי טיפול אחידים וקבועים. הטיפול הפרטני מגדיל את התלות בשלטונות ומנציח את חוסר האונים של הפרט. ההשקעה הנדרשת רק כדי להבין את נוהלי הפניה גורמת לאנשים לוותר על זכויותיהם. דברים דומים ניתן אולי לומר על כל מנגנון ביורוקרטי. ואולם בידי מערכת הבריאות הממשלתית בשטחים מנוצלת אותה נטיה ביורוקרטית להטעות ולבלבל ככלי רב עוצמה לשליטה ולחסימת גדילה והתפתחות.

עמותת רופאים ישראלים-פלסטינים לזכויות האדם (רל"א). נוסדה בחודש מרץ 1988. היא ארגון בלתי מפלגתי שאינו למטרות רווח. העמותה מאחדת רופאים ועובדי רפואה מישראל ומהשטחים הכבושים העובדים בהתנדבות ופועלים נגד הפרות של זכויות אדם וזכויות רפואיות בישראל ובשטחים. רל"א פועלת להשגת טיפול רפואי הולם לאוכלוסיה הפלסטינית בשטחים, תנאי עבודה תקינים לעובדי רפואה ותנאי בריאות אנושיים לאסירים ולעצירים.

החוק קובע שכל אדם רשאי לעיין במידע הנוגע לו במאגר מידע, אינו מחייב ליידע שקיים מאגר כזה. אבי כצמן בנכבי החוק

לכל אדם הזכות לחופש המידע; אבל העלויות מונועו זאת

הציבור מרבה להפנות בקשות למידע למשרד המסחר והתעשייה. כותב הרצ' ברג: "עדיין אין במשרד תפיסה מגובשת לגבי מסירת מידע לציבור. מרבית המידע בנושאים שונים (הוראות מנכ"ל, מידע של מרכז ההשקעות, מידע בנושאי חקיקה, נתוני יצוא ועוד) אינו נמסר לציבור הרחב".

על משרד הפנים: "מידע נמסר לציבור הרחב באופן חלקי ובהתאם ליכולת המחשוב. לעיתים המידע נמסר בתשלום אם כי הליך מסירת המידע לציבור עדיין אינו מוסדר וממוסד. קיימות בעיות במסירת המידע הנובעות מאובדן שיטתי של מאגר הנתונים. בעיה זו קיימת בעיקר במחוזות וברשמי העמותות כאשר מתוך התיקים נתלים דפים והמשרד מתקשה להתמודד עם תופעה זו".

גם גורמים הנהנים מיכולת מחשוב גבוהה, מעיר הרצ' ברג, נמנעים ממתן מידע לציבור, שלא לדבר על משרדי ממשלה הנמנעים ממתן מידע למשרדי ממשלה אחרים.

הדו"ח של הרצ' ברג מוצא כי הגופים שהתבקשו לבדוק את עלות היישום של החוק המוצע התקשו להעריך את העניין: "מסירת מידע לציבור נתפסת כרוכב המק"רים כשירות לא חיוני ותחת מגבלות רבות ובכל מקרה, שולי לפעילותן של יחידות המידע. בשל כך, במקרים רבים לא נערך כלל מעקב תמחירי אחר הנושא, אין מדיניות אחידה והנושא אינו נכלל בתכנון המערכות".

בידי, ישי מנחין, המטפל בנושא מסעם שתי"ל, מסמכים מאלפים הנוגעים לגחמות הממשלתיות בכל הנוגע להעמדת

מידע לרשות הציבור. לדוגמה: החוק קובע שעל משרת ישראל לפרסם את פקודות המשטרה שיש להן נגיעה לציבור. המשטרה משתדלת - היא אכן פרסמה את הפקודה בעניין מדי משטרת ישראל ופקודה בעניין צילומי וידאו באסיפות. העניין נמצא כעת בבג"ץ.

משרד החקלאות מסרב לספק נתונים על חומרי ההדברה שמותרים לשימוש, מערכת בתי המשפט מסרבת לאפשר עיון בפרוטוקולים מדיונים פומביים ולצלמם, האחראים על כספי ההקדש המוסלמי במשרד ראש הממשלה מסרבים לפרט את הקריטריונים למתן הקצבות. החוק קובע שכל אדם רשאי לעיין במידע הנוגע לו במאגר מידע, ולתקן את הדרוש תיקון. אולם החוק אינו מחייב ליידע אדם שקיים מאגר כזה.

והנה החדשות הטובות: אחרי כל העיכובים, ביום שני השבוע, ערב מסיבת העיתונאים של שתי"ל, צלצל הטלפון בביתה של עו"ד דנה בריסקמן מהאגודה לזכויות האזרח. שר המשפטים היה על הקו: האם תהיי מוכנה להיות חברה בוועדה הציבורית, שאל.

באוגוסט '92 קמה "הקואליציה לחופש מידע", ביוזמת האגודה לזכויות האזרח, המרכז לפלורליזם יהודי והקרן החדשה לישראל. בקואליציה זו חברים ארגונים שונים, מנעמ"ת ועד התאחדות עולי אמריקה וקנדה בישראל, מאק"ם ועד חוקה לישראל, 29 ארגונים.

כעבור שנה, בעקבות פעילות הקואליציה, הגישו במשותף תשעה ח"כים, מהעבודה, ליכוד, מרצ, צומת והמפד"ל את הצעת חוק חופש המידע. בין השאר נאמר בה: "לכל אדם זכות לקבלת מידע; רשות ציבורית תעמיד לרשות הציבור כל מידע שהוא זכאי לו; אין המבקש חייב לציין את הטעם לבקשתו".

ההצעה, אלמנטרית ככל שהיא נשמעת, טרם הועמדה להצבעה; הממשלה איננה מתנגדת לחוק, היא רק "מסתייגת" ממנו, בגלל "העלויות" הכרוכות ביישומו.

בדצמבר '93 החליטה הממשלה למנות ועדה ציבורית לגיבוש העמדה בנושא. הוועדה לא מונתה עד עצם היום הזה. מאחורי העיכוב עומד - מסיבות השמורות עמו - השר שעליו הוטל הטיפול בנושא, שר המשפטים דוד ליבאי.

שתי"ל הזמינה את הכלכלן משה הרצ' ברג, מומחה למערכות מידע ממשלתיות, לחקור ולהעריך את עלות היישום של החוק המוצע. ההערכה שלו מדברת על עלות שנתיים ממוצעת של בין 19.8 מיליון שקל עד 39.4 מיליון, זול מאוד בהתחשב בכך שהממשלה מוציאה בשנה הרבה יותר ממיליארד ש"ח (1.134026 מיליארד, רד, לפי נתונים חלקיים בלבד, ובלי לכלול את משרד הביטחון) על מידע - אפילו חסכני בגלל מניעת בזבוז והפסדים שנגרמים בגלל העדר טיפול ריכוזי ומסור דר במידע.

כותב הרצ' ברג: "יש להניח שמניעת מידע מן הכלל מסייעת למונופולים וקרט' לים וגורמת לירידה ברווחה הכלכלית ולהגדלת אי השוויון בחלוקת ההכנסות... מידע שאינו נחלת הכלל (או שלא ניתן לרוכשו במחיר סביר) מביא לאי שוויון (חברתי, פוליטי, משפטי וכד')".

וכך נכתב שם על האגף לשירותי מידע במשרד התחבורה: "פניות של גורמים פרטיים למידע מסוג כלשהו נדחות על הסף. עד כה נמנע האגף לגמרי ממסירת מידע לציבור הרחב, ואפילו מידע סיכומי. "כך למשל, אדם המעוניין לפתוח עסק

- מוסך לרכב - והמבקש פרטים מן המשרד על התפלגות סוגי כלי הרכב במקום יישובו לצורך הערכה לאילו סוגי כלי רכב יספק המוסך שירותים - בקשתו תידחה, גם אם יציע תשלום עבור המידע. הנימוק של המשרד לאי מסירת התפלגות כלי הרכב לפי יישובים או אזורים הינו... מ ש י ק ו ל י ב י ט ח ו ן".

אבי כצמן

לא מכבר, אחרי ש"כך" ו"כהנא חי" הוצאו אל מחוץ לחוק, הפניתי לדובר משרד הדתות את השאלה האם ישיבת "הרעיון היהודי" מיוסדו של כהנא זוכה למימון מכספי המדינה. "אינני יודע אם אני רשאי למסור לך מידע כזה", השיב לי הדובר.

"בדצמבר '92 פנתה האגודה הישראלית להגנת הסביבה, 'אדם טבע ודין', אל ראש שירותי הציבור במשרד הבריאות בבקשה לקבל מידע על מקום קידוחי מי השתייה שנמצאו בהם נגיפים. העמותה רצתה להעביר את הנתונים להערכת מומחים. לאחר דחיות מספר הודיע מנכ"ל משרד הבריאות, שמדיניות המשרד היא לא למסור תוצאות של בדיקות בודדות לציבור.

"בקשה למידע באותו נושא, שהגיש מנהל היחידה לרפואה תעסוקתית וסביבית תחת בבית הספר לרפואה בהדסה לצורך מחקר, טרם נענתה".

"בבאר שבע חתמו עולים מאתיופיה על חוזה שכירות עם 'עמידר', בלי שהוסבר להם תוכן החוזה. פרויקט ג'נסיס בבאר שבע, ארגון הפועל למיצוי זכויות חברתי יות בתחומים שונים, ניסה לברר אם נוהלי עמידר אינם מחייבים את סוכניה להסביר את תנאי החוזה לשוכרים פוטנציאליים.

"אנשי ג'נסיס גם ביקשו מעמידר וממשרד השיכון להבהיר מהם הנוהלים שלפיהם קיבלו רק חלק מהעולים סיוע בשכר הדירה. שתי הבקשות נדחו. משא ומתן נוסף עם עמידר הביא להסכמתו של מנהל המחוז לאפשר לנציגת ג'נסיס לעיין בספר הנהלים של עמידר, אך לא לצלם ממנו". שתי דוגמאות אלה לקוחות מתוך הדו"ח על חופש המידע בישראל שמפרסם השבוע "שתי"ל" (שירות תמיכה ויעוץ לארגוני מתנדבים, פרויקט של הקרן החדשה לישראל).

העלמת מידע ציבורי מפוקפקת לא פחות מהאונת סתר למידע פרטי. זרימה חופשית של מידע מאפשרת בקרה ציבורית נאותה על הרשויות, ומונעת את האפשרות לטיח שחיתות וכישלונות. מניעתה מביאה למניפולציות מכל הסוגים. מדובר בניצול לרעה של משאב חיוני, חומר הגלם המרכזי של "עידן הידע". מידע פירושו כוח.

חשיבות המידע ככלי לקידום זכויות א/נשים עם מוגבלויות

ניתן מספר דוגמאות לסוגיה זו:

1. השאלה הראשונה הניצבת בפני אדם עם מוגבלות היא כיצד ועד כמה מסייעת בידו המדינה? אלו קצבאות הוא רשאי לקבל ובאלו תנאים? מתי יקבל הכשרה מקצועית וסיוע במציאת מקום עבודה? האם הוא יודע שמעל דרגת נכות מסוימת הוא זכאי לנקודות זכות לקבלת משכנתא או הקלות במס הכנסה?

מידע זה החיוני לאזרח עם המוגבלות מבחינה כלכלית אינו זמין. פרטי המידע השונים "מפוזרים" בין אגפים שונים במשרדי ממשלה שונים. כדי לאתרו יש צורך "במסע בירוקרטי", בתושייה ולפעמים במזל.

2. ב-1988 נחקק חוק "חינוך מיוחד", שחשיבותו בכך שהוא מורה להעדיף את שילובם של ילדים עם צרכים מיוחדים בחינוך "הרגיל" - עם סיוע כפי שנדרש לילד - במקום חינוכם במסגרות נפרדות. על אף זאת, ישנה עדיין נטייה במערכת החינוך להעביר תלמידים, אתם ההתמודדות מורכבת יותר, למסגרת מיוחדת של "החינוך המיוחד".

ההחלטה על העברת תלמיד או השארתו נעשית בוועדת השמה אשר אמורה לקבל חוות דעת מגורמים שונים, ביניהם הוריו. פעמים רבות אין ההורים מסכימים עם רצון המערכת להעברה ומבקשים לערער עליה. אולם הם אינם יודעים כלל מהי ועדת השמה, כיצד להתכונן לדיוניה וחמור מזה, הם אינם מקבלים לידיהם את כל המידע המקצועי הקשור לבנם/בתם, כדי שיוכלו להכין טיעונים משלהם.

כל זאת, על אף שקיימת הנחיה מפורשת של מנכ"ל משרד החינוך. אלא שהחוק וההנחיות אינם מועברים כלל להורים בצורה מסודרת.

3. נושא אחר חשוב ביותר הוא הזכות לחיים מלאים בקהילה לא/נשים עם מוגבלויות (בעיקר שכליות ונפשיות).

מדיניות משרד העבודה והרווחה כיום היא להעדיף, בכל מקרה בו הדבר ניתן, דיור בקהילה על פני דיור מוסדי. אך בפועל יש הפער בין ההצהרות והנעשה בשטח. "בזכות" מעוניין לפעול לצמצום הפער ולשם כך יש צורך במידע ממשרד העבודה והרווחה. כיום לא ניתן לקבל מידע מדויק מן המשרד לגבי מספריהם של הא/נשים הגרים במעונות לעומת הדרים בקהילה, כמה דירות ישנן ואיפה, ומידע נוסף אחר. דבר זה מונע הן מעקב עד כמה מיישם המשרד את הצהרותיו והן נקיטת פעולה לקדם זכות בסיסית זו.

הדר נמיר ונטע זיו-גולדמן

כשמדברים בישראל על "זכויות האזרח" האסוציאציה הראשונה קשורה בדרך כלל לנשים, מיעוטים, חופש הדיבור וכדומה.

בשיח הקיים בנושא מתחיל בשנים האחרונות רק טפטוף, זעיר פה וזעיר שם, בנושא זכויות האדם של א/נשים עם מוגבלויות.

לפני כשנתיים החליטה האגודה לזכויות האזרח בישראל להקים פרויקט שייחוד לנושא זה: "בזכות" - המרכז לזכויות האדם של בני-אדם עם מוגבלויות" אשר בנובמבר 1993 הפך לארגון עצמאי.

נקודות המוצא שלנו הן שלא/נשים עם מוגבלויות זכויות כלכל אדם אחר, ושעל החברה לכבדן ולמלאן תוך ההכרה כי לא/נשים שונים ולקבוצות שונות צרכים המייחדים אותם.

לעתים נדרשים א/נשים עם מוגבלויות למענים שונים מן הרגיל לצורכיהם אלה. מחויבותה של הקהילה ובראשה רשויות השלטון להיערך כדי למלאם. פעילותנו מבוססת על הדרישה לקיום שוויון זכויות מלא בין בני אדם, להכללתם של אנשים עם מוגבלויות בקרבנו ולשילובם המרבי בקהילה ובכל תחומי החיים.

חברה המרחיקה ומוציאה את האדם עם המוגבלות מתוכה היא חברה לא צודקת, הפוגעת בזכויות האדם.

בפעילותנו למימוש עקרונות אלה אנו נתקלים בקשיים מהותיים, בהם חוסר כמעט מוחלט של חקיקה ופסיקה המתוות את הזכויות. החקיקה המועטת שקיימת אינה נאכפת במקרים רבים, כמו, למשל, התקנת דרכי גישה לכיסאות גלגלים. חלק מן התקנות הן לא סבירות, כמו, למשל, שאדם עם מוגבלות פיזית קשה אינו יכול לקבל קיצבה המאפשרת לו ניידות מחוץ לבית יחד עם קיצבה המאפשרת לו לקבל עזרה בתפקוד היומיומי הבסיסי ביותר, כמו אכילה או רחצה. הוא חייב לבחור בין שתי הקצבאות.

בין הקשיים המרכזיים מתנוססת בעית חוסר המידע.

מידע הוא כח. אם בידי אדם מידע על זכויותיו, על הדרך בה פועלת הרשות, על הכלים הקיימים לאכוף את זכויותיו, אל מי ניתן וכדאי לפנות - גדלה האפשרות לסגור על עצמו. המידע, בדרך הטבע, מצוי בידי הרשויות, והן לא מזדרזות להביאו לידי האזרח הנזקק לשרותיהן.

חוסר המידע מגדיל את הפער ביחסי הכוחות הקיימים ממילא בין האזרח לבין הרשות. משום כך - כה חשוב שבידי האדם יהיה מידע, כך בכלל - וקל וחומר לגבי אדם עם מוגבלות שתלותו ברשות גדולה, ולעתים יכולתו להשיג מידע נופלת מזה של אזרח מן השורה.

חופש מידע ותקלות בכור הגרעיני בדימונה

מאז לא נכתב דבר על התאונה, על נהלי עבודה ודיווח חדשים, על תאונות אחרות שקרו, על כך שיש להיזהר על מנת שלא יקרו תקלות אחרות ובכלל על מדיניות הטשטוש וההסתרה בנושא הגרעיני.

המימד שני - המימד פרטי - של מניעת מידע עולה כשמסתבר שברק בן עמוס, שעסק בניקוי אתר התאונה, ועובדים אחרים שנחשפו לקרינה קטלנית ולחומרים רדיואקטיביים, נבדקו על-ידי אנשי הרפואה של הכור. בבדיקות התגלה שהעובדים נפגעו, אולם הנהלת הכור לא טרחה לעדכן אותם. בן עמוס, לדוגמה, סיפר שרק בזמן האחרון קיבל לידיו את תוצאות הבדיקות, מלפני עשורים, המגלות, באיחור רב, שנחשף לחומרים רדיואקטיביים. בן עמוס, שקיבתו נכרתה בעקבות גידול ממאיר, ועובדים אחרים הסובלים ממחלות ממאירות שונות, לא יכולים, גם היום, לעיין או לקבל את תיקס האישי השמור במנהלת הכור האטומי. עליהם לנסות לשכנע את בתי המשפט בזכותם לכך.

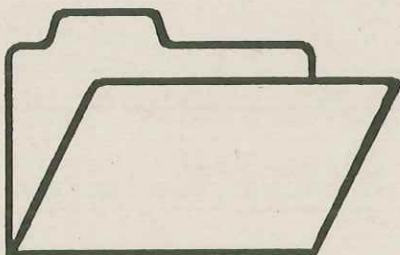
אני משוכנע שניתן לטעון לחיסיון הנובע מהיבטים ביטחוניים לגבי בדיקות השתן של עובדי הכור. אולם ישנם גם היבטים נוספים מעבר להיבטים הביטחוניים. חשיפת המידע, גם כאשר הוא מצונזר מטעמים ביטחוניים אמיתיים ולא מפוברקים, הכרחי כדי שעובדי הכור ידעו ממה נפגעו וממה עליהם להיזהר בעתיד.

ההימנעות הגורפת מחופש מידע מעוררת חשש, שהוועדה לאנרגיה אטומית נאבקת להסתיר מידע עתיק יומין, מכיוון שיתכן שקיים מידע נוסף על אירועים ותקלות אחרות שאירעו מאוחר יותר ושהשפעתן הסביבתית הרסנית יותר.

ובכלל, נראה שהגיע הזמן שהדיון הציבורי - על "זכות הידיעה" של הציבור, על "חובת הממסד לדווח", על דרכי ההחלטה בסוגיות שלהם גם מימד ביטחוני ובאופן כללי על הזכות למידע של הציבור בכלל ושל האדם הנפגע בפרט - יקבל את המקום הראוי לו.

וכך גם לגבי העיתונות, "כלב השמירה על זכויות האזרח והדמוקרטיה", שבנושאים מסוימים נצמדת לשמיכה ולכרית הנעימים שבמלונה.

ישי מנוחין

ביום שישי ה-24 ביוני, חשפו אנשי "יומן השבוע" "סקופ", שלווה מאז פרסומו בגילויים נוספים. ברק בן עמוס, עובד לשעבר בכור האטומי בדימונה, עדכן אותנו, מעל המרקע, שלפני כעשרים ושש שנים אירעה בכור תאונה, שגרמה לבעיה סביבתית חמורה בסביבה הקרובה של הכור. זאת היתה הפעם הראשונה שנודע לי, וסביר להניח שלרבים אחרים - למשל, תושבי דימונה וסביבתה - שבקריה למחקר גרעיני (קמ"ג) בדימונה מתרחשות לעתים תקלות שלהן השפעה סביבתית.

בכתבה בלטו כמה מימדים של הימנעות מ"חופש מידע" ואטימות ממסדית. במימד הראשון - מימד ציבורי - נודע לצופי היומן, שאירעה בקמ"ג תקלה בעלת השפעה סביבתית. התברר גם שאף אחד ממקבלי ההחלטות לא חשב שזכות הציבור - שבחלקו גר בסביבה הקרובה של הכור - לדעת על כך. ההרגל רב השנים, להסתיר מידע לא מחמיא, הביא את אנשי הממסד הגרעיני להסתיר מאתנו מידע, גם לאחר שחלפו שנים רבות. היום, אחרי שחלפו כמעט שלושה עשורים, המימדים הביטחוניים של התאונה איבדו חלק ניכר ממשמעותם ומעט משונה יהיה להוסיף ולטעון לחיסיון מטעמים של "ביטחון לאומי".

גם בפעמים הנדירות, כשנושא הפיתוח הגרעיני של ישראל עלה לדיון ציבורי, נראה היה כי, לדעת אנשי הוועדות החסויות למיניהן, מידע על תקלות אינו אמור לעניין את הציבור. נהפוך הוא - כדי שנישן היטב בלילה - סיפרו לנו השכם והערב שהכור הינו בטוח ושמעולם לא קרתה בו תאונה.

הכתבה פתחה סדק צר וביום ראשון נכתב ב"הארץ", ש"עובד לשעבר בכור הגרעיני בדימונה טוען, כי לפני 26 שנים היתה בכור תאונה שגרמה בעיה בטיחותית חמורה בסביבה הקרובה של הכור". למחרת, ביום שני, הוועדה לאנרגיה אטומית הואילה לעדכן, ולעודד - בעיקר את תושבי דימונה - שאכן "לפני כ-28 שנה אירעה תאונת עבודה בקריה למחקר גרעיני בנגב, שבה נהרג אחד מעובדי הקריה. [אך] סיבת המוות לא היתה קשורה במישרין או בעקיפין לקרינה רדיואקטיבית אלא כתוצאה מחבטה בראשו" (הארץ, 27.6).

התברר לנו גם, שבמהלך השנים האחרונות תבעו עובדים רבים את הנהלת הכור, מפני שחלו במחלות הקשורות בקרינה רדיואקטיבית בעקבות עבודתם בקמ"ג. הסתבר שבהסתר, ובניגוד לעקרון פומביות הדיון המשפטי, התקיימו דיונים משפטיים רבים ושהעובדים והנהלת הקמ"ג הגיעו לפשרות - שהוטל עליהן חיסיון - מחוץ לכותלי בית המשפט וללא ידיעת הציבור הרחב.

שבוע מאוחר יותר, נכתב בעיתון ש"הודעת דובר הוועדה לאנרגיה אטומית על התאונה, כאילו "סיבת מותו של העובד היתה חבטה בראשו", לא היתה אמת. בדיקה העלתה שהתאונה נגרמה בשל טעות אנוש - וכתוצאה מהתאונה נחבט העובד בראשו... התאונה גרמה נזק פיסי למתקן. עם זאת לא נגרמו נזק או זיהום בחצר הקמ"ג או בסביבה." (הארץ, 1.7).

על הקואליציה לחופש המידע

"הקואליציה לחופש המידע" הוקמה באוגוסט 1992 כדי לשנות את הגישה הקיימת בקרב הממסד והציבור בישראל בכל הנוגע לזכות הציבור לקבל מידע שבידי רשויות השלטון. הקואליציה הינה יוזמה של שתי"ל, האגודה לזכויות האזרח בישראל, המרכז לפלורליזם יהודי והקרן החדשה לישראל. היא מאגדת כמה עשרות עמותות וכן איגודים מקצועיים ופתוחה להצטרפות של כל יחיד או ארגון התומך בקידום חופש המידע בישראל.

מטרות הקואליציה הן:

- א. להביא לחקיקת חוק חופש מידע בישראל, שיקבע באופן ברור את זכות הציבור לקבל מידע מידי הרשויות ושיסדיר קריטריונים ונהלים למסירת מידע. בהתחשב במורכבות החוק ומגוון הארגונים המעורבים, איננו מצפים שכל השותפים בקואליציה יסכימו על כל הניסוחים בהצעת החוק הנוכחית. המאחד את חברי הקואליציה היא הסכמה עקרונית שעדיף חוק חופש מידע על המצב הקיים.
- ב. להגביר את המודעות בקרב הציבור והממסד בישראל לנושא חופש המידע.

ללא תמיכה רחבה של ארגונים ואישים ממגזרים שונים לא תוכל הקואליציה לשנות את הגישה השלילית למסירת מידע בממסד הישראלי ולהתגבר על ההתנגדות הביורוקרטית להצעת חוק חופש מידע. הצטרפו אלינו.

ארגונים ואנשי קשר פעילים בקואליציה:

- זכות**
הגב' הדר נמיר - טל. 02-236027/8
בזקזהב
הגב' נטליה גולצ'ר - טל. 03-5433777
האגודה לזכויות האזרח
עו"ד דנה בריסקמן - טל. 02-243984-5
המרכז לפלורליזם יהודי
הרב אורי רגב - טל. 02-203484
הקרן החדשה לישראל
הגב' שרי אדלסטיין - טל. 02-723096
התאחדות עולי אמריקה וקנדה בישראל
מר שלדון קלימיסט - טל. 02-661181
מכון הגליל למחקרים חברתיים
ד"ר חליל רינאוי - טל. 04-5298063
עמותת רופאים ישראלים פלסטינים לזכויות אדם
מר ניב גורדון - טל. 03-5250526
שדולת הנשים בישראל
עו"ד מרים איסרוב - טל. 02-439966
שח"ר - תנועה לשוויון וחרות האדם
מר מרסלו וקסלר - טל. 03-5101366
שתי"ל - שרות תמיכה ויעוץ לארגוני מתנדבים
מר ישי מנוחין - טל. 02-723597

דף זה הופק ע"י שתי"ל בעבור הקואליציה לחופש המידע

שתי"ל
Shatil
شتیل

פרויקט של הקרן החדשה לישראל

מן העיתונות:

תיקי משפט יוצאים לאור

פומביות הדיון השיפוטי הוכרה בפסיקת בג"ץ כ"ערך יסוד", שבלא קיומו נפגעת תחושת הצדק. גם בהכרה שאין מדובר בערך חברתי מוחלט אלא בערך שיש לאזנו מול ערכים אחרים, מחייב משטר דמוקרטי נוסחת איזון שלא תשאיר את עקרון הפומביות בבחינת הלכה בלבד. הרשות השופטת היא שנקראת לא אחת, לתת תוכן לעקרונות שהתגבשו.

חלק מהפגיעה בזכות הציבור לקבל מידע מהנעשה בבית המשפט הוא תוצאה של חקיקה מיושנת ובלתי דמוקרטית: זכות העיון בתיקי בית המשפט, אשר אמורה להיות חלק לא נפרד מעקרון פומביות הדיון המובטח בחוק, מוסדרת היום בתקנות הארכיון משנת 1935. על פי תקנות מנדטוריות אלה חל הכלל האוסר עיון בתיקים אלא אם כן הותר העיון בהחלטה מיוחדת. הוראה כזו לא רק סותרת את עקרון הפומביות המעוגן בחוק היסוד: השפיטה, אלא שבמציאות פורשו התקנות כך, שנמנע מן העיתונות במקרים רבים עיון במסמכים האמורים להיות בבחינת "מסמכים ציבוריים".

על רקע זה נודעת חשיבות לדו"ח של ועדה ציבורית, בראשות שופט בית המשפט המחוזי יהושע גרוס, שהתמנה ע"י שר המשפטים לבדיקת זכות הגישה לתיקי בית המשפט והעיון בהם (חברי הוועדה הם השופט גבריאל שטרסמן, דוברת משרד המשפטים אתי אשד, נציג ממשרד המשפטים ד"ר פרץ סגל, ומזכיר בית המשפט המחוזי בתל-אביב זכריה גינוסר). מסקנות מבוססות על השקפת יסוד, שעל פיה ראוי שזכות הפומביות תחפוף את זכות העיון, כך שכל מה שלא נאסר לפרסום יהיה מותר לעיון בלי הגבלה. כך יחול חופש העיון לא רק על הדיון הפומבי עצמו ועל פסקי הדין, אלא גם על הפרטיכלים והמסמכים הכלולים בתיק.

דו"ח הוועדה - המציע לשר המשפטים נוסח חדש של תקנות עיון שימירו את התקנות המנדטוריות - מאיר כמה סוגיות שהיו נתונות במחלוקת. כך מודגש שאין הצדקה למניעת עיון ופרסום בקשות לפרוק חברות או לכינוס נכסים, ומוצע להכיר בזכות העמידה של עיתונאים לבקש ביטול צו איסור פרסום בנושא מסוים. כמו כן מציעה הוועדה לתת אפשרות להיתר שיפוטי לפרסומו של מסמך, אפילו נערך הדיון בדלתיים סגורות.

הוועדה ממליצה על הגבלות עיון במקרים מיוחדים למשל, חוות דעת רפואית, ענייני עיזבונות, בקשות לצווי ביניים במעמד צד אחד וכדומה. נראה כי הגבלות אלה עודן גורפות מדי, ויש להניח כי עוד יעלו לעיון נוסף.

עמדת הרוב בוועדה דוחה בצדק את דעת המיעוט (של ד"ר פרץ סגל), המציין כי במקרים רבים יש למנוע חשיפת מסמכים ששימשו בסיס להכרעה שיפוטית מן העין הציבורית. דו"ח הוועדה מזכיר גם "גישה שמרנית" של השופט ד"ר עודד מודריק, אשר חיווה את דעתו לפניה כי "יש להתנגד לפרסום שאינו מבוסס על נוכחות באולם בית המשפט במהלך המשפט ויש להמציא טיטות הידיעה שרוצים לפרסמה לדובר בית המשפט".

לא רק שגישה זו פוגמת בעקרון הפומביות, בכך שבית המשפט ישים עצמו מפקח על הדיווח מתחומו, אלא שהיא פוגעת לא פחות ביכולת העיתונאי והעיתון לפעול בחופשיות, על פי תקנות האתיקה המקצועיות הנוגעות לעבודתם.

"הארץ", 19 ביוני 1994

הקואליציה לחופש המידע

דף מידע
אוקטובר 1994
חשון תשנ"ה

מי ישמור על השומרים?

לוועדה מידע שריכוזה בנוגע לנקודות אלו ואחרות. שלחו כל מידע שברשותכם לגבי נקודות אלה ולגבי כל בעיית חופש מידע שנתקלתם בה למרכז הוועדה, עו"ד אלישע צידון, לשכת שר המשפטים, רח' צאלח א-דין 29 בירושלים.

המועד האחרון להגשת הפניות בכתב הוא ה- 15.11.94.

■ לאחרונה קיבלנו פניות מכמה ארגונים שהוטרדו מהם מידע על-ידי הרשויות השונות. קיבלנו תלונות בנושא הימנעות ממתן מידע לגבי קריטריונים להנחות בשכירות; בנושא מניעת מידע לגבי רכוש שבידי האפוטרופוס לנכסי נפקדים; בנושא זכויות חולים למידע וסירוב בתי-החולים או הרופאים לספק אותו ועוד. אחד מתפקידי "הקואליציה לחופש המידע" הוא לתמוך ולסייע במאבק הפרטים או הארגונים לקבל את המידע שברצונם לקבל. אם הנכם מעוניינים בסיוע אנא צרו קשר עם ישי מנוחין, רכו פעולות הקואליציה.

■ ועדת החינוך/הסברה של הקואליציה מתכננת ימי-עיון בנושא חופש המידע בעיתונות בישראל ובנושא המונופוליציה של אמצעי התקשורת והסכנה לחופש המידע. ימי העיון יתקיימו באוניברסיטה העברית בירושלים וכפי הנראה גם באוניברסיטת בר-אילן. מועד מדויק ופרטים נוספים ניתן לקבל מהגב' יעל גלבוע, האגודה לזכויות האזרח, טל' 02-243984-5. חברי הוועדה ישמחו להצטרפות חברים נוספים ולקבלת רעיונות נוספים בנושאי הסברה והחינוך.

■ דפי מידע אלה מיועדים לשמש להעברת מידע בין הארגונים השונים החברים בקואליציה. דפים אלה מופצים בחמשת אלפים העתקים בין הארגונים והיחידים החברים בקואליציה. דף המידע הבא יופיע בחודש דצמבר. אם לא קיבלתם דפי מידע בעבר והנכם מעוניינים/ות לקבלם/ן בעתיד התקשרו לכתובת שבתחתית הדף. אם ברצונכם/ן שמידע מסוים יופיע אנא שלחו אותו ל-

או ברשת התקשורת האלקטרונית שלהם, כדי לשפר את מעמדם, מאזנם או את עמדותיהם בקרבות שבניהם.

יתכן שהעשן התקשורתי והחשש לחופש המידע מכסה על אש קטנה ועובדות לא משמעותיות. אך החודשים האחרונים מלמדים שכדאי להיוהר ולהתכונן ולחוקק חוקים מתאימים כדי להגן על החברה ממקרים בהם הוויכוחים, ההסכמים והאמת לא יצאו לאור.

בדפים הבאים מובאים קטעים משני מאמרים של מר עמוס שוקן, מו"ל עיתון "הארץ" ורשת מקומונים, ומר עופר נמרודי, מו"ל "מעריב". הקטעים מדברים בעד עצמם, אולם חסר חלקן של מר ארנון מוזס, מו"ל "ידיעות אחרונות", שגם לו חלק בעניין.

ישי מנוחין

הודעות

■ משרד המשפטים פרסם בעיתונות את דבר מינוי הוועדה לעניין חופש המידע בראשות השופט (בדימוס) ויקטוריה אוסטרובסקי-כהן. "הוועדה התבקשה לבחון את הנושא על פי הנחת יסוד המחייבת את הרשויות הציבוריות במדינת ישראל להעמיד לרשות האזרח והציבור מידע הנוגע לפעולתן ולתחומי אחריותן, בהתחשב בהשלכות החיוב הזה על המנהל הציבורי בישראל ועל הביטחון.

הוועדה התבקשה להגיש המלצות בנושאים כדלקמן:

1. קביעת עקרונות זכות הציבור לדעת בחוק;
2. הרשויות הציבוריות שעליהן תחול חובת הגילוי;
3. סוגי המידע שעליהם תחול החובה;
4. אמות-מידה לקביעת הסייגים לחובת הגילוי;
5. הזכאים לדרוש העמדת מידע לרשותם.

"הקואליציה לחופש המידע" שלחה ותשלח

כששאלו ברומא "מי ישמור על השומרים?" החשש היה מתנומה קלה או מתרדמה כבדה שתאפשר לברברים להתגנב לעיר. לא פחדו שהשומרים, בני העיר, יכניסו אותם פנימה. כך נתפסו גם "כלבי השמירה של הדמוקרטיה" - כבדים, עיפים, מנומנמים קמעה.

משום כך, ניסו רבים להעיר את העיתונאים, לטלטל את מערכות העיתונאים, כאשר גראה היה כי נרדמו ב"עת שרפה". תמיד שמחנו כשהעיתונאים התגייסו ועזרו ויחד חגגנו כשהסתבר שהברברים לא מגיעים, ואולי אף פעם לא יגיעו.

בחודשים האחרונים עולה ומתחזק החשש שהשומרים הם אלה המכניסים את הברברים ללב העיר ואף יתכן שהם הם הברברים, שעד היום רק שמענו אודותם. הסתבר ש"כלבי השמירה של הדמוקרטיה" עסוקים בעצמות ובשומן ואך ורק בהם. הסיפורים שבעלי העיתונים מספרים זה על זה, שחלקם מובאים בעמודי האמצע של גיליון זה, והסיפורים שאינם מסופרים, אך ניחוחם מלווה את החלום על בחודשים האחרונים, מטשטשים את החלום על חופש מידע ושמירתו על-ידי העיתונות.

הימים ימים "יפים", שבהם איגוד עיתונאי ישראל קורא לחבריו "לא להיגרר למאבקים ולמלחמת ההשמצות המתנהלת בין המו"לים בעיתונות [...] כי [במלחמה המכוערת בין המו"לים טמונה סכנה מוחשית לחופש העיתונות ולעצמאות הביטוי העיתונאי [...]] (והוקעת) התופעה שבעטיה הפכו עיתונאים מסוימים להיות כלי שרת במאבק המו"לים, וגויסו כדי לכתוב ולדבר בשבחם, ולהתקיף את מתחריהם." (הארץ, 18.9).

המונופוליציה הגוברת של אמצעי התקשורת מגבירה את החשש לחופש הביטוי ולחופש המידע. אם בעבר האמנו שב"עת שרפה" העיתונות תתעורר ותעמוד לצידנו, הרי ברור היום, שיתכן שבעלי העיתונים לא יהיו כלל מעוניינים בכך. והם גם הזכיינים של הרשות השנייה לרדיו ולטלוויזיה ושל מועצת הכבלים... חופש העיתונות שלוב בחופש המידע ובחופש הביטוי, ושלושתם בסכנת השעיה כששלושת המו"לים נפגשים ומסכמים הסכמים שונים ומשונים. כך גם כשהם משתמשים בעיתונות

ישי מנוחין, שתי"ל, ת"ד 53395, ירושלים 91533 טל' 02-723597, פקס' 02-735149.

מידע כנשק הרתעה

"יש על מה לדבר", ודיווחתי על כך לעורך "הארץ".

ביום שישי, 10 ביוני, "מעריב" לא פירסם את הידיעה, אף על פי שהיתה מוכנה בידיו לפרסום. פגישה בהשתתפות נמרודי ומוזס ובהשתתפות נקבעה למוצאי שבת, 11 ביוני, בביתו של עו"ד רם כספי בתל-אביב. זו היתה הפעם היחידה בקריירה המו"לית שלי שעמדתי להסכים לעסקת אי-פרסום, אבל ראיתי כאן מטרה ציבורית ממדרגה ראשונה. לפני הפגישה הפקדתי בפני עורך דין בלתי תלוי מכתב המתאר את השתלשלות הדברים ואת מה שבכוונתי לעשות, וגם הראיתי אותו אז לאישיות בעלת מעמד בתחום העיתונות (שאינה קשורה ל"הארץ").

בפגישה אמר לי נמרודי: "אני רוצה לדעת אם אנחנו יכולים להיות עניינים בדיווחים על הפרשה. אתה יכול לומר שתעשה מה שאתה רוצה אבל אני רק רוצה לשמוע את זה ממך כדי שאם אחר כך אני אתפרע בצורה מגעילה, כי זה מה שאני חושב שאתם עושים, לפחות מצפוני יהיה נקי". סוכם על הפסקת הפרסומים בעניין האונות הסתר לפרק-זמן מסוים, למעט דיווח מבית המשפט. כעבור ימים מספר טען נמרודי כי "הארץ" לא עמד בסיכום, לכן התקיימה פגישה נוספת, באותו הרכב, הפעם במשרדו של רם כספי. בפגישה הוגדרה מחדש הגבלת הפרסום - והפעם ללא הגבלת זמן. הידיעה על זיקה עסקית בין "הארץ" ל"ידיעות אחרונות", שביום שישי האחרון הוצגה ב"מעריב" כבעלת עניין ציבורי עצום, לא היתה לנמרודי יותר מאשר מכשיר לסחיטה. במקום לנהוג כעיתונאי ולפרסם אותה מיד, הוא הניח אותה, ככל הנראה לתקופה בלתי מוגבלת ומכל מקום, כל עוד היא נשק אפקטיווי לדעתו, במחסן התחמושת של "מעריב". מי יודע אילו ידיעות - שאי-פרסומן השיג לנמרודי דברים שחפץ בהם - היו מונחת שם אתה.

בחודשיים שעברו לא היתה פעילות משטרתית גלויה לעין [...] עורך "העיר" הטיל על כתבת הפלילים של העיתון להכין כתבת דיוקן על דוד ספקטור, שמסר עדות במשטרה והיא היתה לאחר מנושאי החקירה.

כניסתה של הכתבת, ניקול קראו, לעובי הקורה הביאה אותה להכנת כתבה נוספת, מטרידה ביותר מבחינת נמרודי. נאמר בה כי אף על-פי המידע שבידי "העיר", נמרודי משלם את שכר הגנת החשודים בפרשת האונות. ידעתי על פרסום הכתבה מראש וגם ידעתי שפרסומה ב"העיר" יבהיר לנמרודי שאין עסקות אי-פרסום. ואכן אחרי פרסום הכתבה ב"העיר", המידע שהיה בעיני נמרודי נשק הרתעה, ובמשך שלושה חודשים נתן לו הרגשה שהצליח בעזרתו לסחוט מ"הארץ" שתיקה - חזר להיות ידיעה עיתונאית.

לא מדוד רונן, איש הביטחון שלו, או מיעקב נמרודי, שאף הם השתתפו בפגישות אלו.

מתקבל הרושם שנמרודי הפך את עיסוקו העיתונאי לעיר מקלט. גם עו"ד כץ טען שאינו יכול לומר למשטרה על מה דובר בפגישותיו עם נמרודי בשל החסיון על יחסים שבין פרקליט ללקוחותיו. זו טענה מוזרה, כי חסיון כזה יכול לחול רק על דברים ומסמכים שהוחלפו בין עורך דין ללקוחו, או שלוחו של לקוחו. האם נמרודי הוא לקוח כזה או שלוח שלו? [...]

מאז התגלתה פרשת האונות הסתר בעיתונות, ראיתי בה את אחת הסכנות החמורות ביותר לקיומה של העיתונאות. מספר העיתונים קטן והוא הולך ומצטמצם. אם עיתון אחד מאוין באופן שיטתי לשיחותיהם של עובדי עיתונים אחרים - עיתונים עם מקורותיהם, מנהלים על תוכניותיהם - ורואה מסמכים הנשלחים למתחריו בפקסימיליה, קשה לראות איך יוכלו העיתונים שאינם פועלים בדרך זו להאריך ימים.

בחשיפת האמת בפרשה זו ראיתי גם אינטרס קיומי של "הארץ" ולא רק שירות האינטרס הציבורי [...]

את הידיעה שהופיעה ביום שישי האחרון ב"מעריב" כתבו אמנם עובדי "מעריב", אבל למעשה אני גרמתי שתתפרסם במועד שהתפרסמה, כשם שקודם לכן מנעתי את פרסומה ב"מעריב". מה שעופר נמרודי עשה בידיעה זו שיכנע אותי כי אף על פי שמינה עצמו לעורך הראשי של "מעריב" - אינטליגנט, מוכשר וחרוץ ככל שהיה - אין לו עניין אמיתי בעיתונות ובתפקידה הציבורי. יש לו עניין לצבור כוח אישי ולהפעילו באמצעות העיתון למטרות מנוגדות לאינטרס הציבורי. אם בתוך כך הוא הופך את עיתונאיו ללא-עיתונאים, אין לכך כל חשיבות בעיניו.

למעשה עופר נמרודי לא רצה שהידיעה על זיקה בין "הארץ" ל"ידיעות אחרונות" תתפרסם. כל מה שפורסם בידיעה היה-בידיו כבר זמן רב, ולפחות שלושה חודשים לפני שהתפרסמה. דוד לביא והדס מנור מ"מעריב" ביקשו תגובות ממני ומאנשים אחרים ב"הארץ" וב"ידיעות אחרונות" כבר ביום רביעי, 8 ביוני. אבל באותו יום בערב התקשר לביתי ארנון מוזס ואמר שנמרודי פנה אליו בהצעה ששלושת המו"לים יחליטו על שביתת נשק בפרסומים על פרשת האונות. ככל הנראה, נחרד נמרודי מן הפרסומים ב"הארץ" על פגישותיו עם עו"ד כץ ומן המאמרים שפורסמו ב"הארץ" וקראו למשטרה לחקור על הפגישות. כתבה של העיתונאית בירנית גורן פורסמה זמן קצר קודם לכן ב"כל העיר", השבועון הירושלמי של קבוצת "הארץ", ונאמר בה כי נמרודי מפעיל סחיטות על אנשים באיום של פרסומים בעיתונות. תביעת הדיבה הגדולה שהגיש נגד "כל העיר" לא מנעה את הפרסומים ב"הארץ", והוא כנראה לא רצה לעמוד בפני פרסומים נוספים כאלה [...]

ביקשתי ממוזס שישב לנמרודי כי

ביום שישי האחרון, 26 באוגוסט, התפרסמה במקום בולט בעמודו הראשון של "מעריב" ידיעה, שלפיה ל"ידיעות אחרונות" יש זיקה עסקית מהותית וחשאית לקבוצת "הארץ" ומשום כך, דיווחו של "הארץ", על פרשת האונות הסתר ש"מעריב" ו"ידיעות אחרונות" קשורים בה - מגמתי ובלתי מאוזן.

"הארץ" ועיתוני הקבוצה יוצאים לאור על ידי חברה פרטית שאינה מפרסמת ברבים דו"חות כספיים והודעות על מגעיה ועל עסקותיה עם גורמים וגופים עסקיים שונים. מאחר שהידיעה בעניין הזיקה העסקית שבין "הארץ" ל"ידיעות אחרונות" ראתה אור ב"מעריב", יש טעם לתאר בגלוי את מצב הדברים: באוקטובר 1990 הוסכם בין הוצאת העיתון "הארץ" בע"מ לבין "ידיעות אחרונות" בע"מ על הנפקה פרטית של 16.7 אחוזים ממניות "הארץ" ל"ידיעות אחרונות". על חשבון ביצוע הסכם זה הועברו מ"ידיעות אחרונות" ל"הארץ" הסכומים אשר סוכם עליהם, ואולם כמה חודשים לאחר סיכום העסקה, החליטו הצדדים לא לממש אותה כפי שסוכמה ולא לבצע את הנפקת המניות. בעקבות מו"מ שנוהל בין הצדדים סוכם כי הכספים שהועברו יועמדו כהלוואה לזמן ארוך לחברה פרטית בבעלותם של בני משפחת שוקן [...]

במשך השנים היו ל"הארץ" ולחברות-הבנות שלו שותפויות עסקיות הן עם "ידיעות אחרונות", הן עם "מעריב" והן עם קבוצת מוניטין-גלובוס. כל אלה מעולם לא השפיעו ולא הובאו בחשבון כאשר נקבע תוכן העיתונים של קבוצת "הארץ" על-ידי עורכיהם ועיתונאיהם. לא פעם הופיעו בעיתוני הקבוצה פרסומים נגד גורמים שלמנהלי הקבוצה היה אינטרס לטפח יחסים טובים אתם. השגת יחסים טובים כאלה על ידי תוכן העיתונים נחשבה ב"הארץ" תמיד להפיכה המוחלטת של עיתונות. אין כל יסוד לדברים שנאמרו בידיעה ב"מעריב", ביום שישי האחרון, כי קשרים עסקיים נכבדים שיש ל"הארץ" משפיעים על הדיווח בעיתוני הקבוצה על פרשת האונות הסתר. בעיקר הם משקפים את תפיסת העורך הראשי של "מעריב" ויו"ר מועצת המנהלים שלו, עופר נמרודי, שלפיה מו"ל של עיתון יכול להשתמש בעיתונו כדי לקדם אינטרסים עסקיים.

הם גם מעידים על מצוקתו. אין לו תשובות אמיתיות לטענות הקשות שהועלו כלפיו בכמה מעיתוני הקבוצה - שורות הפגישות החשאיות שקיימו הוא ואנשיו עם פרקליט החשודים בהאזנה, ושכר טרחתו של הפרקליט בתיק זה, שהוא שילמו. לפי מה שמפורסם ב"הארץ", סירב נמרודי להסביר בחקירתו במשטרה על מה דובר בפגישותיו עם עו"ד מוסי כץ, פרקליטו של אחד הנאשמים בהאזנות. הוא טען כי על תוכן השיחות חל חסיון עיתונאי, כלומר, הגנה על מקורות מידע עיתונאיים. אין זה הגיוני שבית משפט יאות לקבל הסבר כזה ממנו, ובוודאי

שוקן. לא צהוב אבל מלוכלך

בראשם אנחנו עומדים, הן חורגות מכללי העיתונות והאתיקה המקובלים, וכי מן הראוי לדווח דיווח מלא על הפרשה, אך באורח הוגן וענייני. הסכמתנו היתה הדדית, ללא לחצים, ללא התבטלות עצמית וללא ויתור על עקרונות של עיתונות חופשית. מצאנו לנכון לפנות לשוקן, לזמנו לפגישה ולצרפו להסכמה, שאינה אלא גילוי מובהק של הגינות מקצועית בסיסית. ב-11 ביוני השנה נפגשנו בביתו ובנוכחותו של עורך הדין רם כספי, שהינו אדם המקובל על שלושתנו. את הפגישה תיאמנו ארגון מוס ואני. פגישה נוספת התקיימה, באותו הרכב, מספר ימים מאוחר יותר.

הפגישות היו חופשיות, ענייניות ונקיות. כולם הסכימו שהדבר עולה בקנה אחד עם חובות העיתונות הבלתי תלויה. בסיכום הפגישה לא נקבע בשום אופן שהעיתונים חדרים מסיקור הפרשה, אלא שהדיווחים יהיו תמיד פרסומי אמת, ויתבססו על דיווחי סוכנות הידיעות עתיים, הודעות רשמיות של המשטרה או על דיוני בית המשפט, ולא יהיו ספקולטיביים, מוגזמים ומגמתיים, כמו אלה שראו אור עד אותה עת [...]. במאמר השזור סילופים של תוכן פגישות אלה מנסה שוקן להאכיל את קוראיו ועובדיו בגלולת אספירין כדי לשכך את הכאב האיום, שבהכרח להתודות על עובדת היותו חייב, ספק משועבד, ל"ידיעות אחרונות".

על פי הכותרת השקרתית בעמודו הראשון של "הארץ", ביום שישי (2 בספטמבר), יומתי, כביכול, עיסקה עם שוקן ומוס לפיה לא יפרסם "מעריב" את המידע אשר בידינו על קשרי "הארץ" עם "ידיעות אחרונות", ובתמורה יגרום שוקן להפסקת החקירות בפרשת האזנות [...].

שוקן הפכפך ודמגוגי, מגייס את פרטי הפגישות כדי להצדיק את מעשיו רטרואקטיבית ולפגוע בשמי. כפי שעולה מן המאמר, שוקן השתתף בפגישה על מנת לתפוס אותי כביכול בקלקלתי. לדבריו, הפקיד לפני הפגישה כתב-ידידי בידי של עו"ד בלתי תלוי, כאותו סוכן חשאי היוצא למשימה מסוכנת מאחורי קווי האויב ומשאיר את עיקרי מורשתו הרוחנית בידי אפוסטרופוס, שיקריא אותה לשולחיו אחרי שיתברר כי הובס בקרב. [...] התנהגותו מזכירה לי את העברין המכין לעצמו אליבי: אתפס - אשתמש באליבי. לא אתפס - לא אשתמש. האם העובדה שהשתמש מעידה כי נתפס? [...] שוקן יודע מן הסתם כי "מעריב" מנוע מלפרסם כעת כל אשר היה רוצה לפרסם. חקירת המשטרה בפרשת האזנות הסתר טרם נסתיימה וממילא אין לפרסם דברים העלולים להשפיע על מהלך החקירה. [...] אך בוא יבוא הזמן לפירסום הדברים שלא ניתן היום לפרסמם בפרשיות אלה. וגם כאן - כמו בפרשת העלמת הקשרים הכלכליים שבין "ידיעות אחרונות" ועיתון "הארץ" - סוף האמת לצאת לאור אף אם תאחר [...].

שכאשר שוקן ובני משפחתו חייבים אישית סכומי עתק של עשרות מיליוני שקלים לבעל עיתון הגדול משלהם פי כמה וכמה, הם קשובים ועירניים לאינטרסים של נושיהם, כולל כיפוף אפשרי של שיקול דעתם העצמאי. חזקה על מו"ל החייב מיליונים, שדעתו מוססת לטובת הנושה, ושלא יאפשר סיקור התוקף את הנושה או דיווח המצדד במתחרהו העיסקי העיקרי - במקרה זה "מעריב" [...].

לא חסרות דוגמאות שיוכיחו את הכיסוי המגמתי שבו נקט "הארץ", בסיקוריו החדשותיים על החקירות של בכירי "מעריב" ו"ידיעות אחרונות" במשטרה. כל קורא יכול היה להבחין בהבדלים הבוטלים שהיו בדיווח על מהלך החקירות של המשטרה, לעומת הדיווח על חקירתו של ארגון מוס, העורך האחראי של "ידיעות אחרונות". ההבדלים בדיווח ניכרו בכותרות צעקניות (כשמדובר ב) וכותרות נייטרליות ומטשטשות (כשמדובר במוס), בצירוף צילומים (כשמדובר ב) והימנעות מכך (כשמדובר במוס), פירסום עובדות לא נכונות, שנועדו להטות חיצו האשמה כלפי "מעריב" בלבד וליבוי עמדה חד-צדדית באמצעות שימוש במאמרי מערכת ומאמרים פובליציסטיים [...].

אם נכונה טענתו הנצחית של שוקן כי אינו מתערב בעבודת המערכת בעיתוניו, איך ייתכן שפעם אחר פעם מזהים העורכים שם את רחשי ליבו? האם אלה שיקולי עריכה מקצועיים או שמה החיים במחיצת שוקן, הביאו עורכים אינטליגנטיים, מוכשרים וחרוצים, הסמוכים על שולחנו ומקיימים עמו יחסי ידידות, להבין באופן עיוור את עמדותיו ולשמור על האינטרסים שלו בדרך יצירתית?

העיתונאים הגאים של רשת שוקן, ששנים רבות גופפו בדגל העצמאות העיתונאית, הבינו בשבוע שעבר, כי עצמאותם נגרסה במסכת סבוכה של אינטרסים צולבים לתוכה צעד עמוס שוקן בעיניים פקוחות.

ראשיתה של ההיכרות המקצועית והעיסקית שלי עם שוקן בתחילת 1992. אז רכש מחברת "הכשרת הישוב" - חברה בניהולי ובשליטת משפחתו - 25% מהבעלות על "מעריב", ביחד עם ג'ק ליברמן ובינו צדיק, שרכשו אף הם 25% מהחברה.

שוקן, בהתנהגות מחפירה, הסותרת כל אתיקה עיסקית מקובלת, הסתיר ממני את העובדה כי "ידיעות אחרונות" (המתחרה העיקרי של "מעריב"), שותף בקבוצת "הארץ", או, לפי גרסתו של שוקן עצמו, נושה גדול שלו. זהו מידע חיוני שעל פי הדין היה עליו לגלותו עם הצטרפותו ל"מעריב". לאחר מספר שבועות, לאור התנהגותו התמוהה ועמדתו העיסקית העויינת, התעורר בי חשש כי הוא נשתל ב"מעריב" כחפרפת מטעמו של ארגון מוס [...]. עם התעצמות הפירסומים הספקולטיביים והכוזבים בפרשת האזנות הסתר, הגענו - ארגון מוס ואני - להסכמה כי ההכפשות האישיות וההדויות אינן מוסיפות כבוד לעיתונים אשר

ביום שישי שעבר פירסם עמוס שוקן, מו"ל "הארץ" וקבוצת עיתוני שוקן, בעיתון "הארץ", מאמר בו שיתף את קוראיו, במזימה מי-יודע-מה חשאית ואפלה אליה נקלע כביכול לא באשמתו. שוקן, בעקבות גילויי "מעריב", נאלץ להודות בקיום קשרים עסקיים והלוואות כבדות שניתנו לו על ידי "ידיעות אחרונות". במאמרו, יצר שוקן נורמות חדשות של אתיקה קלוקלת ויחסי קולגיאליות מעוותים. הוא פנה לקוראיו החושבים של "הארץ" וביקש לתרץ את מה שאינו ניתן לתירוץ. [...].

שנים רבות נהנה עמוס שוקן מאמון קוראיו, עורכי עיתוניו וכתביו, [...] המוניטין של שוקן כאביר האתיקה מנעו מנאמני "הארץ" להבין את הקשר בין שוקן, איש העסקים, לבין שוקן, המו"ל הנאור, ולקלוט את הסיקור הלוקי והמגמתי נגד "מעריב" ונגדי.

כאשר התייצב "הארץ" לימינו של "ידיעות אחרונות" ונגד "מעריב" בפרשת הציטוטים, לא היה הקורא מודע לאופיו של הקשר בין עמוס שוקן וארגון מוס, העורך האחראי של "ידיעות אחרונות". משך שנים הצליח שוקן להסתיר את העובדה המדהימה שעיתוניו ממומנים במישרין, או בעקיפין, על-ידי ארגון מוס. [...] כאשר נשאל שוקן בעבר, על-ידי מקורביו ועובדיו, על קיומו של קשר עיסקי או אחר בינו לבין "ידיעות אחרונות", הוא מיהר להכחישו [...]. בעקבות הפירסום ב"מעריב" הבין שוקן כי כסותו המהוגנת הוסרה.

כיוון שנדחק לפינה והיה חייב בהסבר לקוראיו הנבוכים, הגיע כנראה למסקנה כי אין לו ברירה אלא להודות בעובדות. זה מה שהוא ניסה לעשות - בדרכו הנפתלת ומטילת הרפש - באותו מאמר שפירסם ב"הארץ". הוא גנח חרק והודה במקצת. מספיק כדי לזרות חופן חול נוסף בעיני הקוראים ולהישאר מתבוסס בצדקנות.

שוקן מודה כי אכן הוסכם באוקטובר 1990 על הנפקת 16.7% ממניות "הארץ" לזכות "ידיעות אחרונות". אך אינו מפרט - בשל רשלנות או ייכרון סלקטיבי כנראה - מידע מהותי כמו, למשל, מהם סכומי הכסף שהוזרמו בפועל מ"ידיעות אחרונות" ל"הארץ". שוקן מספר כי חודשים ספורים אחרי החתימה על ההסכם, זוחלט לא לבצע את ההנפקה, אך הכספים ושאריו כ"הלוואה לזמן ארוך" בידי חברה ורסית, שבבעלות משפחת שוקן [...].

קהילייה הכלכלית ובקהילייה התקשורתית ייחזו למיקרא התיאור המיתמם והצדקני שנתן וקן במאמרו. שוקן ניסה להכשיר את הטריפה, זומרו כי הקשר העיסקי אינו בין "ידיעות אחרונות" לקבוצת "הארץ", אלא בין "ידיעות אחרונות" לכיסו הפרטי. בני משפחת שוקן הירו לא פעם כי אין הבדל של ממש בין זם הפרטי ובין עיתון "הארץ". המשפחה הרי יקה, על פי הודאתו של שוקן, בכל הון יות של "הארץ".

ז' שאדם קרוב אצל עצמו, ניתן לשער

על הקואליציה לחופש המידע

"הקואליציה לחופש המידע" הוקמה בחודש 1992 כדי לשנות את הגישה הקיימת בקרב הממסד והציבור בישראל בכל הנוגע לזכות הציבור לקבל מידע שבידי רשויות השלטון. הקואליציה הינה יוזמה של "שתי"ל", "האגודה לזכויות האזרח בישראל", "המרכז לפלורליזם יהודי" ו"הקרן החדשה לישראל". היא מאגדת כמה עשרות עמותות, מרכזי זכויות אדם, וכן איגודים מקצועיים ופתוחה להצטרפות של כל יחיד או ארגון התומך בקידום חופש המידע בישראל.

מטרות הקואליציה הן:

א. להביא לחקיקת חוק חופש מידע בישראל, שיקבע באופן ברור את זכות הציבור לקבל מידע מידי הרשויות ושיסדיר קריטריונים ונהלים למסירת מידע. בהתחשב במורכבות החוק ומגוון הארגונים המעורבים, איננו מצפים שכל השותפים בקואליציה יסכימו על כל הניסוחים בהצעת החוק הנוכחית. המאחד את חברי הקואליציה היא הסכמה עקרונית שעדיף חוק חופש מידע על המצב הקיים.

ב. להגביר את המודעות בקרב הציבור והממסד בישראל לנושא חופש המידע.

ללא תמיכה רחבה של ארגונים ואישים ממגזרים שונים לא תוכל הקואליציה לשנות את הגישה השלילית למסירת מידע בממסד הישראלי ולהתגבר על ההתנגדות הביורוקרטית להצעת חוק חופש מידע.

הצטרפו אלינו.

"הקואליציה לחופש המידע", בה חברים עשרות עמותות, מונחת על-ידי צוות היגוי בו חברים:

עו"ד מרים איסרוב - שדולת הנשים, טל' 02-439966
עו"ד דנה בריסקמן - האגודה לזכויות האזרח, טל' 02-247646
מר ישי מנוחין - שתי"ל, טל' 02-723597
עו"ד שלדון קלימיסט - התאחדות עולי אמריקה וקנדה, טל' 02-618677
הרב עו"ד אורי רגב - המרכז לפלורליזם יהודי, טל' 02-203484
מר יוסי שורץ - שתי"ל, טל' 02-723597

חברי צוות ההיגוי ישמחו לשמוע כל רעיון והצעה שתעלה בקרב חברי הקואליציה. אנא אל תהססו להתקשר.

דף זה הופק ע"י שתי"ל בעבור הקואליציה לחופש המידע

שתי"ל
Shatil
פרויקט של הקרן החדשה לישראל

ניצוב והפקה: סטודיו אפרת 02-522145

מרכז המידע לזכויות הילד של אב"י בחיפה

ילדים, כחלק מאוכלוסיית העולם, סובלים לעיתים מתופעות קשות דוגמת: רעב, מחלות, הפליה על רקע דת, צבע או מין, הפרדה ממשפחותיהם, עינויים והחזקה בתנאים מחפירים. לכן שנת 1979 הוכרזה ע"י האו"ם כשנת הילד הבינלאומית. באותה שנה הוקמה בג'נבה האגודה הבינלאומית לזכויות הילד. האגודה שמה לה למטרה לפעול לקידום מצבם וזכויותיהם של ילדים, ובמיוחד בנושאים כמו עבודת ילדים, זכויות ילדים נטושים, מניעת סחר בילדים, מניעת מעצרים לא חוקיים וכדומה. הסניף הישראלי של D.C.I - אב"י - הוקם בשנת 1987.

בראשית דצמבר 1993, פתחה אב"י את מרכז המידע לזכויות הילד בחיפה. המרכז, המבוסס על מודל אירופי מצליח, הוא שירות ייחודי והכרחי. יעודו המרכזי הוא קידום סעיפים 12 ו-13 של אמנת האו"ם בנושא זכויות הילד העוסקים בחופש הביטוי וקובעים את זכותו של הילד לחופש למידע ורעיונות ולהפיצם ואת זכותו לבטא את דעתו. מטרת המרכז היא לאפשר לאנשים צעירים לקבל החלטות ביחס לבעיותיהם המשפטיות באמצעות הקמת מרכז ייעוץ נגיש המספק שירותים משפטיים. במשך חודשי התפעול הראשונים שלו, סיפק המרכז שירותים ליותר משלושים ילדים בגילם שבין ארבע עד שמונה עשרה שנים. אנשיו טיפלו במספר כפול של פניות המתייחסות למגוון רחב של נושאי ילדים כגון, זכויותיהם במאבקים משפחתיים (כולל זכויותיהם להישמע בעת קביעת אפוטרופסות ובשימוע של מקרי התעללות פיזית ומינית); זכויותיהם במקומות העבודה; הקשיים שהם נתקלים בהם בבית הספר; שאלות ביחס לאימוץ וכיצד ניתן להשיג מידע על זהות ההורים הביולוגיים, ובכלל זכויותיהם כאזרחים.

הצוות המקצועי של המרכז, עורכת הדין פמלה בוטר, והמרכזת יעקובה יוגב, כמו גם מתנדבים שהוכשרו לכך, משיבים על שאלות ביחס לבעיותיהם המשפטיות של ילדים בעת משבר ומתערבים במצבים שונים, תוך שאיפה לשתף, במידת האפשר, את הילדים עצמם בפתרון בעיותיהם שלהם. הילדים מקבלים ייעוץ לגבי זכויותיהם והאופציות הפתוחות בפניהם, הם זוכים לתמיכה בתהליך קבלת ההחלטות, ובמידת הצורך אף בליווי לפגישות עם רשויות או לדיונים בבית משפט. הצוות עובד בשיתוף פעולה עם שירותי הרווחה החברתיים, מסגרות חינוכיות ושירותים קהילתיים אחרים, על מנת להשיג פתרונות לבעיותיהם של הילדים בטווח הארוך. ילדים רבים מנצלים את שירותי המרכז, שכן הם מוצאים שהוא מהווה סביבה פחות מאיימת מזו שהם נתקלים בה ברשויות ממשלתיות ובשירותים אחרים. אם הילד מתלונן על שירותים הניתנים בידי רשות אחרת, המרכז מודיע לרשות האחראית ומנסה לתווך במציאת פתרון לבעיה. המרכז גם מנסה להרחיב את המגעים שלו עם רשויות אחרות, על מנת לשפר את האכיפת הכוללת של השירותים הניתנים לילדים בחיפה.

המרכז מפרסם עצמו באמצעות מודעות, עלונים, פגישות בבתי ספר ובמרכזי קהילתיים וראיונות ברדיו, בטלוויזיה ובעיתונות. כמו כן מארגן המרכז הרצאות למנהלי בתי ספר וארגונים קהילתיים. בימים אלה, המרכז מפתח את מערך הכשרת המתנדבים שלו כדי לכסות את התערבות בעת משבר, תמיכה קהילתית, כישורי ראיון/הקשבה. במהלך השנה הקרובה, מקווה אב"י לגייס מספיק כספים כדי להעסיק בנוסף לצוות הנוכחי גם עובד שטח, לממן מודעות שתפרסמנה את שירותיו בקרב נוער ערבי ובקרב עולים רוסיים ואתיופיים בחיפה ובצפון. איש הקשר של אב"י עבור ילדים מקבל הפניות במרכז פעם בשבוע. אם יהיו למרכז די משאבים, יהיה ביכולתו להפיץ מידע על זכויותיהם של ילדים ועל שירותי המרכז בעברית, ערבית, רוסית ואמהרית.

פרטים נוספים ניתן לקבל במרכז:
רח' נורדאו 5, חיפה, טל' 04-677999